

Стручни рад
Видомир Обрадовић¹

СИСТЕМ ТУРИСТИЧКИХ ПОТЕНЦИЈАЛА ОПШТИНЕ ВЛАСЕНИЦА

Увод

Општина Власеница је смјештена у просторном систему регије Бинач, која чини дио средњег Подриња у Републици Српској. Успостављањем нових просторно-функционалних односа и административно територијалне подјеле, након грађанског рата из општинске територије Власенице издвојена је нова административно-територијална јединица - општина Милићи, чиме је површина Власенице више него двоструко смањена (са 532 км² на 234 км²). Имајући у виду природне и друштвене потенцијале, у процесу економско-географске валоризације ове општине и њеног окружења, туризам би могао добити значајно мјесто и улогу у укупном развоју. Туристичка привреда се данас оцјењује као важна компонента привредног и друштвеног развоја, са важним учешћем у економском развоју и стварању значајних економских ефеката. Основни разлози континуираног развоја туризма уско су повезани са карактером и степеном развоја производних односа, односно са развојем материјалне и духовне сфере људског друштва.

Систем туристичких потенцијала Власенице треба посматрати у њеном регионалном окружењу, имајући у виду њихово функционисање, планирање, унапређење и организацију простора. Валоризацијом туристичких потенцијала овог геопростора дошло би до стварања повољнијег привредног амбијента и бржег развоја туристичке привреде. Као најважнији туристички потенцијали који могу побољшати, унаприједити и значајно учествовати у туристичкој понуди издвајају се: Јавор планина и ски центар «Игриште» за развој зимских спортова, планинарење и алпинизам; разноврсност биогеографског потенцијала за развој ловно-риболовног туризма и

¹мр Видомир Обрадовић, Туристичка агенција «Орион», Власеница

сакупљање љекобиља и гљива; етнолошке вриједности и еколошки очувана животна средина.

Туристички потенцијали Јавор планине

Јавор планина припада ободу унутрашњих Динарида, претежно изграђена од кречњачких маса, која се пружа правцем сјеверозапад-југоисток у дужини преко 60 км и захвата површину око 600 км². Највиши врх је Жеп 1 536 м н.в. Планина Јавор са свим својим повољним предусловима за развој туризма одувјек је привлачила љубитеље природе. Стољетна стабла јавора по којима је и добила име, неријетко врло квалитетног јавора „ребраша“ како је народни назив за стабла која се користе за музичке инструменте због изузетно добре резонанције, уз остале врсте четинара и листопадних шума неисцрпан су извор кисеоника. Тај непрекидни ланац црногорице и бјелогорице уз остале повољне климатске факторе и климатске елементе условили су да овај простор буде једна од најбољих ваздушних бања.

У вријеме владавине Аустроугарске на овим просторима, на планини Јавор је вршена експертиза ваздуха и том приликом се показало да је баш овдје најквалитетнији ваздух у цијелој царевини. То је био довољан разлог краљевској породици Карђорђевић (Александру Карађорђевићу) да прави ловачки љетниковац у Хан Пијеску и већи дио свог времена проводи у шетњи и лову на Јавор планини. На краљево присуство указују и топоними по којима је народ сачувао сјећање на свог краља (Краљево поље, Краљева гора, Краљева вода, Краљев дворац...).

Због рељефне предиспонираности, у првом реду нагнутости ка југоистоку, водени токови су усмјерени ка сливном подручју ријеке Дрине. Планински потоци се скупљају у рјечице које праве усјеке, кањоне и водоскоке. У самом подножју планине настали су извори ријека Тишче, Студеног Јадра и Зеленог Јадра, Лукавице, Седрице...

Богатство флоре и фауне је изузетно, што овој планини даје додатну могућност за развој туризма током цијеле године. Шуме покривају 75 % простора, а око 20 % су ливаде. Највећи туристички потенцијал планине Јавор је њезин средишњи дио- Велико Игриште 1 405 м н. в. и Мало Игриште 1350 м н. в. Име «Игриште» у досадашњим писаним изворима о Власеници се помиње као мјесто гдје се окупљало, забављало и такмичило локално становништво док је ту боравило са својом стоком. Међутим, у својој књизи „Етнички простори Срба на Балкану у средњем вијеку у свијету археолошких и писаних извора“ проф. доктор Ђорђе Јанковић описује гробља са хумкама и њихову везу са изворима и насељима²⁾.

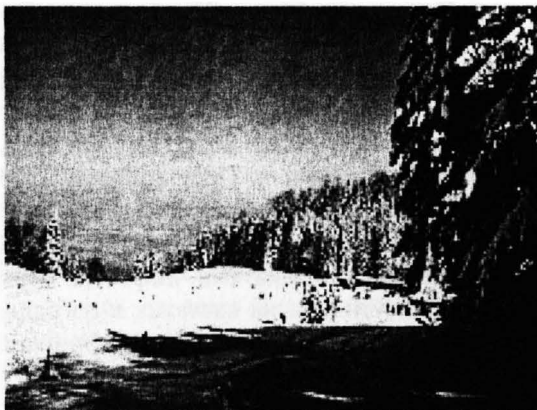
²⁾ „У предању о прошлим временима описана су паганска игришта између села. На њима су се Словени пагани окупљали, играли и склапали бракове. У повељи цара Душана (1331-1355) у Хиландару, у којој се описују меће код манастира Светог Петра Коришког, наводи се за један од врхова Језерске планине топоним Игриште (Игриште). То нам указује да се на Језерској планини налазило не само српско гробље већ и паганско средиште друштвеног живота, што несумњиво показује да се ту живјело у околним селима. Таквих топонима има и данас. На примјер, у Босни.

Идући од врхова Великог и Малог Игришта ка сјеверу долази до прилично наглог смањења надморске висине и стварања велике висинске разлике од подножја планине Јавор до ових врхова. То је свакако, био један од битних предуслова да се на том простору изграде скијашки терени. Имајући у виду да се ски центар налази испод ова два врха, његов назив је обједињен у *«Ски центар Игришта»*. Природно-географске одлике овог дијела планине Јавор, посебно морфолошки склоп терена (хоризонтални и вертикални), компактност основне подлоге ски стаза, висинска разлика између полазних и завршних тачака ски лифтова, осунчаност и број сњежних дана су пресудно утицали на настанак и изградњу овог зимско-спортског центра. Вријеме изградње ски центра Игришта се поклапало са повољним друштвено-економским околностима, јер су тада одржаване Зимске олимпијске игре у Сарајеву 1984. године. Ски центар Игришта је тада имао попутну функцију у развоју зимског туризма и скијашких спортова у БиХ, када је и потражња знатно надмашивала понуду у зимском туризму.

Најповољнији дио са поменути предусловима за инсталирање ски лифта је уз магистрални пут Београд- Сарајево. Полазна тачка сли лифта је на 1019 м н.в., а завршна на 1350 м н.в. Од највише тачке ски стазе се гранају у три смјера и поново се спајају у једну стазу на полазној тачки ски лифта. Стазе су просјечене кроз бујну црногорицу, мијешану црногорицу и бјелогорицу и на најнижем дијелу бјелогорицу. У изузетно лијепом природном амбијенту посебно се истичу стољетна јаворова стабла, што скијашима уз скијање даје и додатни мотив за уживање. На завршном дијелу ски стаза, уз сам магистрални пут налази се етно-ресторан „Јавор“ са многим старим експонатима бирчанског краја који уз поштовање локалне сеоске кухиње употпуњује туристичку понуду и чува традицију овог краја. На најдужој ски стази, која се спушта крајњим источним дијелом ски центра, налази се Јаворова пољана. То је простор изузетне љепоте и од раније је познат као излетиште. На њему су постављена два мања лифта, угоститељски објекти и попутни сервисни садржаји за опслуживање ски центра.

Осунчаност овог дијела је највећа, па је то разлог да овдје има много и излетника који не скијају и смисао налазе у шетњи, лијепом природном амбијенту и чистом ваздуху. Налази се на надморској висини од 1250 до 1290 метара, чији ваздух дјелује санатогено (лијечнички), погодује лијечењу астме и дјелује опуштајуће.

источно код Какња, налази се врх Игришта (1303 м), а на Јавору, јужно од Власенице-Игриште (1406 м)“. Види: Јанковић, Ђ.: Пројекат Растко, Библиотека српске културе на интернету (стр.5).

Слика 1. Јаворова пољана

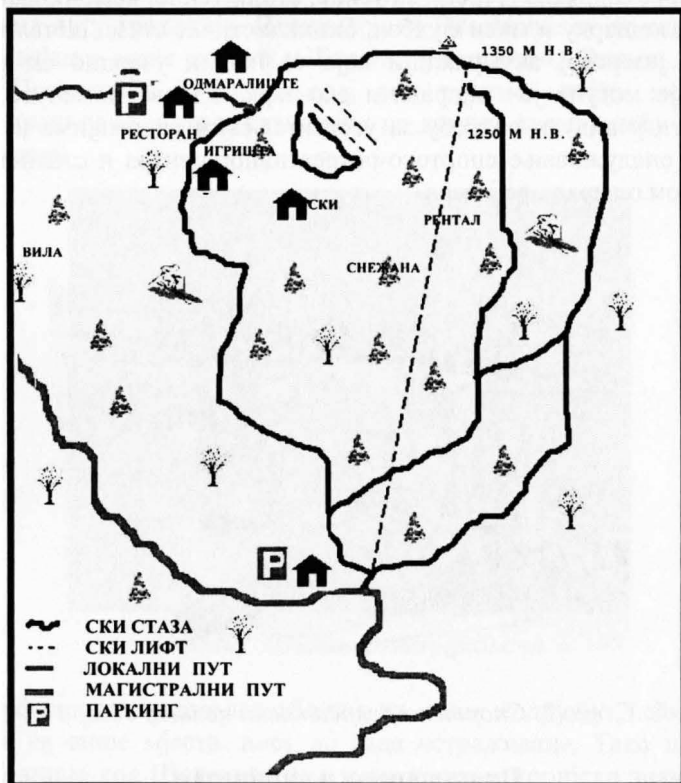
У прољеће Јаворова пољана обрасте сријеможом највише у дијелу гдје су инсталирани ски лифтови. Уз остало љекобиље (кантарион, мајчина душица, куница, боквица...) и гљиве, овај дио ски центра постаје све интересантнији и у љетном периоду. На Јаворовој пољани снијег пада 125 дана у години, а температура од 0° С и ниже трају око 135 дана у години. Појас ниске зимске облачности налази се испод 1000 м н.в.

Значајан успон привредног развоја у периоду осамдесетих до почетка деведесетих година прошлог вијека и подизања животног стандарда, резултирало је и већим потребама становништва за одмором и рекреацијом. У то вријеме овај вид туризма биљежи сталан пораст. Посебан економски значај тог периода се огледа и у запошљавању нове радне снаге за потребе смјештаја, искране, превоза, али и упошљавање грађевинске оперативе и одржавања инфраструктуре. Међутим, политичка нестабилност и неповољна друштвено-економска кретања након грађанског рата у БиХ довела су до стагнирања и све тежег одржавања постојеће инфраструктуре на овом туристичком локалитету.

Будући туристички развој комплекса Јавор планине намеће потребу израде свеобухватне студије развоја туризма општине Власеница у којој би ски центар Игришта била окосница тог развоја, не само власеничке општине, већ и њеног окружења. Анагажовањем стручњака из више области потребно је обрадити укупну проблематику у контексту регионалног развоја, при чему би се искористила сва позитивна искуства по узору на већ развијене зимско-планинске туристичке центре. Као добар предуслов могло би се узети природно и амбијентално окружење које ни у једном дијелу овог туристичког подручја није угрожено већ изграђеном инфраструктурном. У будућим планским приступима развоја читавог комплекса Јавор планине, неопходно је одредити најповољније локалитете за градњу пратеће инфраструктуре како би се заштитила и очувала постојећа вриједност природног амбијента. Ако уземемо у обзир све поменуте повољне предуслове Игришта, у првом реду високо очувана

животна средина, намеће се потреба за функционисањем овог подручја током цијеле године. Стога је потребно прилагодити инфраструктурне сдражаје потребама и жељама спортиста, рекреативаца, љубитељима природе...

Шематски приказ ски центра Игришта

Спортско-рекреативни центар Језеро

Спортско-рекреативни центар Језеро налази се на ширем подручју града Власенице уз магистрални пут Кладањ-Власеница, сјеверно од насеља Брегови и јужно од насеља Пискавице са површином од око 25 ha. Језеро је настало на вјештачкој брани, са бетонираним подлогом и дјелимично бетонираним плажом. Почетак језера почиње низводно, око 500 м од главног извора, од којег је дио воде каптиран у бетонске цијеви и тако усмјерен до језера. У дијелу од извора до почетка језерске акумулације вишак воде је направио акумулацију са обраслим језерским жбуњем гдје се скупљају дивље патке. Спортско - рекреативни центар „Језеро“ је затворен 2000. године због продора отпадних вода из градског насеља Власенице.

Ако се узме у обзир близина града и потребе становништва за оваквим центром, неопходно је покренути активности на ревитализацији и изградњи нових рекреативних садржаја. Велика површина земљишта око језера омогућаје изградњу многих садржаја за које треба створити предуслове, као што је израда регулационог плана и пројектне документације.

Овдје постоје реалне могућности за изградњу разних спортско-рекреативних садржаја (терени за тенис, стони тенис, комбиновани терени за одбојку, кошарку и мали фудбал, бициклическе стазе, шеталишта...). У природној језерској акумулацији која се налази узводно од вјештачке акумулације могуће је направити еко-парк. Уз све поменуте садржаје треба имати у виду и потребу за угоститељским садржајима и стручним кадром за опслуживање спортско-рекреативног центра и сталном саобраћајном везом од града до језера.

Слика 2. Спортско-рекреативни центар Језеро

Планинарење и алпинизам

Простор општине Власеница са својом околином има изузетне природне предуслове које треба више користити у виду спортско-рекреативног туризма. Постојеће Планинарско-еколошко друштво „Ацер“ које покреће многе акције из овог вида туризма створило је добру основу за развој и популаризацију планинарских дисциплина и очување природне средине. Одређене су најинтересантније планинарске стазе и алпинистички смјерови. Стазе су обиљежене планинарским маркацијама и воде најинтересантнијим природним дијеловима у власеничкој општини и околини. Одређен је календар планинарских и алпинистичких тура и еколошких акција. У склопу тих акција организују се и планинарски слетови републичког значаја и путовања међународног карактера. Стечени су услови за организовање више такмичења: оријентационо планинарење, планинарски маратон, алпинистички курсеви и такмичења, планинарски слетови

и трансверзале, камповање и преживљавање у природи, па чак и за неке видове нових спортова (паралајдинг, планинарски бициклизам...).

У даљњем развоју планинарења и алпинизма потребно је израдити туристичке карте са уцртаним планинарским маркираним стазама и свим туристичким детаљима које треба да садржи таква карта. Ради популаризације усклађен је календар са Републичким планинарским савезом, али тај календар треба прилагодити и са земљама у окружењу у којима овај вид туризма има дугу традицију. Планинари из Власенице су до сада учествовали у освајању више врхова у Европи (Мон Блан, Олимп, Дурмитор, Мусалу, Проклетије...). Да би овај вид туризма добио међународни карактер неопходно је да и планинари из других држава дођу и упознају наше планине.

Слика 3. Планинарење-Дрињача

Геоморфолошки подземни облици на овом подручју, пећине и јаме којих има на више мјеста, нису до сада истраживане. Тако на примјер, пећина Ловница код Шековића има туристичко-историјски значај, јер је у ратовима служила као болница, па је у те сврхе треба и промовисати. Међутим, она је испитана само у свом почетном дијелу, па су потребна детаљнија спелеолошка и научна истраживања. Постоје јаме које народ назива „звекетушама“, јер камен бачен у такву јаму дуго одјекује и звечи, што указује на велику дубину јама. Вриједне помена су јама на Подстјењу и јама на Хан Погледу. У јаму на Хан Погледу су у II свјетском рату бачени српски рањеници и заробљеници. Прилаз јами и сама јама је лоше обиљежена, те се тиме умањује њезин историјски значај, па и туристички карактер.

У подножју Јавор планине на магистралном путу од Власенице ка Хан Пијеску налази се извор „Пећина“ изнад којег је са пута види истоимена пећина која привлачи пажњу пролазника, па се ту због љепоте природног амбијента и хладне и чисте воде путници често одмарају. Ова пећина је неиспитана, али постоје разне легенде и народна вјеровања везана за дубину пећине, што би свакако уз истраживања пећине и њезине близине

магистралном путу, био врло интересантан туристички мотив који би се даље могао допуњавати другим комерцијалним туристичким садржајима.

Лов и риболов

Подручје општине Власенице је рељефно предиспонирано са брдско-планинским одликама, окомитим странама и великом заступљеношћу шумских и травних површина, кањонима ријека и кланцима, повољно је за развој ловног и риболовног туризма. Обиље шумских плодова, разноврсност и богатство травних површина, повољно је станиште за дивље животиње. Све то је условљено и педолошком основом земљишта. Педолошки састав земљишта зависи од геолошког матичног супстрата и уз међусобну комплементарност осталих био-педолошких фактора заступљен је са више типова земљишта.

Слика 4. Дио Јавор планине, станиште дивокоза

Зависно од типа земљишта, прилагођава се и вегетација. Она је условњена и другим факторима: рељеф, надморска висина, клима, експозиција простора...

Прехрана дивљачи је отежана у зимским мјесецима када сњежни покривач покрије природне изворе хране за биљоједе, а тиме им смањује и одбрамбене могућности од стране месоједа. На овом подручју ловиштем газдује Ловачко удружење „Бирач“ са укупном површином ловишта од 21 204 ha.

На основу структуре ловних површина, може се закључити да су највеће површине под шумама и шикарама, што свакако погодује развоју дивљачи, а остале површине, зависно од врсте дивљачи дају добру основу за њихову исхрану. Од дивљачи су најзаступљенији: срна, зец, дивља свиња и медвјед, чију заступљеност и бројност можемо анализирати по ловној површини.

Табела 1. Врста дивљачи по површини и капацитету ловишта

Врста дивљачи	Површина ловишта	Капацитет ловишта
Срна	15 204 ha	304 ком.
Зец	10 600 ha	530 ком.
Дивља свиња	10 204 ha	102 ком.
Медвјед	5 000 ha	5 ком.

Извор: Ловна основа ловишта „Бирач“ од 2001. до 2011. г.

Зависно од природног циклуса обнављања дивљачи, постоји и ловостајем заштићене врсте дивљачи, чиме се постиже правилан циклус обнављања, те се томе и прилагођава период ловостаја. У те врсте дивљачи спада: срна, зец, јазавац, куна, дивља свиња, медвјед, дивља гуска, дивља патка, сива чапља, шумска шљука, гњурци, јастреб кокошар.

Ловиште „Бирач“ припада брдском типу ловишта и изузетно је погодно за газдовање. Та погодност огледа се у богатству биљног покроба, вода, повољној клими и приступачним путевима до мјеста гдје дивљач живи. Уређење ловишта није на задовољавајућем нивоу. Мјере за уређење ловишта које је потребно предузети одређују се по плану Ловачког удружења „Бирач“ за десетогодишњи период. Уређење и газдовање ловиштем за посебне заштићене врсте дивљачи (срна, зец, дивља свиња и медвјед) које дозвољавају природни услови у ловишту постиже се побољшање у квалитету и броју дивљачи, заштиту кроз ловостај и прихрану дивљачи која стално или повремено живи у ловишту.

Анализирајући све приказане податке може се закључити да ловни туризам има основне предуслове и да представља један од главних туристичких потенцијала за који је неопходно шире повезивање од наших простора. То проширивање би се огледало у првој фази у стварању услова за инострани ловни туризам, кроз обезбјеђење квалитетне пропагандне основе и понуде ловног богатства по врло приступачним условима. При томе би се потенцијалним гостима требало обезбиједити: смјештај, дозволе за лов, водичи, забава, рекреација... Уз финансијске погодности које су по европским мјерилима овдје много повољније за одстрел дивљачи, гостима је уз лов на располагању и низ других пропратних туристичких садржаја, као што су: ријечна изворишта, кањони, пећине...

За иностране госте би била посебно интересантна популаризација и учешће на традиционалном лову (хајка) на вука уз учешће више ловачких удружења, што поприма карактер праве туристичко-ловне манифестације забавног и рекреативног карактера. У циљу стварања што повољнијих услова за развој ловног туризма потребно је изградити инфраструктуру у природном амбијенту, као што су ловачки домови, ловачке куће, стандардизована хранилишта и чеке за лов на дивљач.

Ако узмемо у обзир неповољна привредна кретања и политичко-економску ситуацију у посљедњих 15 година, може се констатовати да

ловни туризам још увијек није довољно у функцији развоја туризма, нити је комерцијализован. Услови за развој комерцијалног ловног туризма су повољни и могућности за већу економску добит ловачког удружења су реални на бази економске самоодрживости и финансијске добити кроз наплате за таксе за улаз у ловиште и одстрел дивљачи, смјештај, пансионске и ванпансионске услуге... Садашњи ниво развоја лова на овом подручју има рекреативно- локални карактер.

У поменутом периоду биљежи се благи пораст гостију из других ловачких удружења из Републике Српске, те из Србије и Црне Горе и незнатан број страних гостију. Овај ниво пораста гостију свакако није довољан, нити су ловни потенцијали у довољној мјери искоришћени. Главни разлози недовољне искоришћености су: слаба маркентишко-пропагандна активност, недовољно присуство на сајмовима лова, недовољна едукација кадрова за овај вид туризма, недостатак пратећих инфраструктурних садржаја...

Притоке ријеке Дрињаче које теку овим подручјем имају врло привлачне кањоне, водопаде, брзаке и остале природне љепоте које чине потпун угођај за риболовце. Рибом богате ријеке и рјечице овог дијела слива ријеке Дрине су: Дрињача, Тишча, Студени Јадар, Зелени Јадар, Грабовица... Од рибљих врста најчешће су: пастрмка, липљан, младица, шкобаљ, клен, мрена... Задњих година усљед смањења индустријске производње и смањења отпадних вода, омогућено је побољшање станишта и повећање рибљег фонда. На другој страни је присутан нерационалан и врло често незаконит риболов. Неколико рибарских друштава на овом подручју води бригу о развоју овог вида спортске рекреације, правилном газдовању рибљим фондом, очувању чистоће ријека, организовању такмичења у спортском риболову... Као амбијентално врло привлачно подручје за риболов, овај вид рекреације се све чешће наслања на развој туристичке понуде и њезино употпуњавање.

Еко и етно-туризам

Многе земље високог друштвеног стандарда са високо развијеном економијом, придају велики значај развоју туризма као једном од носилаца привредног развоја, а у новије вријеме посебно мјесто припада етно и еко-туризму. Етно и еко-туризам имају приоритетну улогу у чувању традиције, културног наслеђа и исконски нетакнуте природе. Шире гледано, све је мање на Земљи сачуваних простора на којима човјек није испољио свој негативан утицај, најчешће кроз неконтролисани и брзи привредни развој који има за посљедицу загађење животне средине. Због оваквог приступа указује се потреба за широм презентацијом простора који су успјели великим дијелом да сачувају своју природну средину у свом природном, амбијенталном и архитектонском изгледу.

Слика 5. Воденица на ријеци Лука

Простор Власенице са окружењем, условно речено, има олакшавајућу околност, јер као слабо привредно развијена средина није ишла у корак са брзом урбанизацијом, па је рурално становништво дуго задржало традиционалне начине привређивања и живљења на селу. Још увијек је значајан број сеоских кућа са старим стилем планинске сеоске архитектуре. Такве куће су углавном са каменим укопаним подрумима у основи, гдје је камен ручно клесан. Подруми су тако укопани како би чинили приземље гдје се живи и ради углавном у току дана и у којем се намјештај прилагођава тој функцији. Улазна врата су по правилу по висини и ширини мања од данашњих стандарда и окренута су према оној страни од које најмање дувају вјетрови. Изнад подрума се налазе собе са главним улазом са супротне стране од улаза у подрум. Због нагнутости земљишта гдје је кућа постављена улаз у собе је са малом терасом директан са земље. Собе су саграђене од дрвених ручно резаних греда од смрче или јелике, које су са унутрашње стране поковане дрвеним шипкама, а затим покривене малтом и кречом. Неке куће се на исти начин малтају и са вањске стране. Дрвене греде се повезују са такозваним вјенчаницама, столицама и роговима за које се закивају летве и дрвени кров (шиндра). Због прилагођености климатским приликама кровови имају велики нагиб, типичан за планински стил градње. Овакве куће прате и остали грађевински садржаји за функционисање сеоског домаћинства.

По правилу уз кућу је штала за стоку (врло често одвојене штале за говеда и овце и мањи објекти за свиње и перад), колиба за скупљање млијечних производа и сушење меса и зграда за чување житарица (амбар). Богатија домаћинства су имала и качаре (зграде гдје се чувало воће и спремало за печење ракије). Сви пропратни објекти су као и кућа од дрвета и камена. Кућа, колиба и амбар се налазе у дворишту ограђеном дрвеном оградом, а у дворишту се саде по неколико различитих врста воћака. Штала је изван дворишта, а качара у близини чесме због потребе за водом

при печењу ракије. Сеоска домаћинства су, углавном настајала близу извора који је претваран у лијепо уређене зидане чесме (често спомен чесме).

Овако сачуване сеоске средине би могле послужити као добра основа за планско разматрање, формирање и градњу етно-села у оквиру кога би се организовли:

- смјештај туриста у куће које би се амбијентално и архитектонски уклапале у локалну сеоску архитектуру и по вањском и унутрашњем изгледу;
- етно-ресторан који би по вањском, унутрашњем и гастрономском организовању морао осликавати локални стари сеоски амбијент;
- служење сеоске хране уз придржавање основних елемената старе сеоске локалне кухиње базиране на традиционалним начинима производа од млијека, житарица, меса;
- служење хране у посућу од дрвета, глине, кованог жељеза које се везује за стару традицију;
- организовање кућне радности за израду разних производа од вуне и коже, који су у свом естетском и функционалном смислу обиљежавали овај крај;
- израда фолклорних одјевних материјала;
- сакупљање и излагање старих сеоских реликвија и израда и продаја сувенира;
- етно-галерија или етно-музеј са могућношћу увођења и обуке за старе занате;
- простор за старе такмичарске спортове;
- простор за саборске фолклорне манифестације;
- његовање старих пјесама, обичаја и етно-музике;
- путна комуникација између објеката по принципу старих путева (калдрма);
- вањско уређење које би указивало на
- чување чистог еколошког амбијента;
- заштита извора (чесме) у етно-селу.

Слика 6. Етно-ресторан Јавор

Са становишта туристичке понуде и новитета у понуди могли би се издвојити и такозвани тематски ресторани у које савакако спадају и етно-ресторани. У оквиру овакве туристичко-угоститељске понуде организује се поставка ресторана за циљну клијентелу. Екстеријер и ентеријер ресторана мора бити прилагођен тематском смислу и циљу ресторана. Врло често у имену ресторана се наслућује и вид ресторана. Прилагођеност (тема) ресторана типује на психологију личности и носталгију за неком културом или пак жељом за упознавањем те културе. Такви ресторани су углавном: музејски етно-ресторани, музејски спортски ресторани, клубови књижевника и слично.

Слика 7. Унутрашњост етно- ресторана Јавор

Правилним приступом етно и еко-туризму могла би се постићи вишеструка функција и што је најбитније економска самоодрживост овог вида туризма. Значај функционисања овог вида туризма се огледа у запошљавању сеоског становништва у оквиру кућне радности, а и прихватање туриста у своја домаћинства, запошљавање становништва за опслуживање етно-села, повећање економске основе становништва, чување и његовање историје и културног наслеђа овог краја, правилно чување и газдовање животном средином.

Сакупљање љековитог биља и гљива

Овај вид активности имају посебну улогу у развоју излетничко-рекреативних активности становништва. Сматра се да је употреба љековитог биља стара колико и човјечанство, што значи да је човјек од свог постанка везан за природне сировине. Као примјер можемо узети древну кинеску културу и кинески чај, а слично је и са Индијом, Египтом, Русијом Најстарији грчки љекар Хипократ је рекао: „Нека вам храна буде лијек, а лијек храна“. Научна медицина неријетко користи и искуства народне медицине, те на таквој основи врши даља испитивања, како отровног тако

и неотровног љекобиља. Са развојем научне медицине, повећава се потреба за отровним и неотровним љекобиљем и са тог становишта и већа потреба за развој хемијске и фармацеутске индустрије. Повратак природи је нужан као и коришћењу љекобиља за које се са правом тврди да је то «зелено злато». Природни предуслови и добро очувана животна средина дају значајну основу за сакупљање љековитог биља и гљива. Са развојем фармацеутске индустрије све су веће потребе за обезбјеђењем већих количина љекобиља. Ово се може постићи само систематски организованим сакупљањем уз праћење и познавање календара за бербу, познавање станишта, тј. распрострањености, временских услова за сакупљање, услова сушења и чувања.

Неке биљке се сакупљају у вријеме цвјетања, друге прије цвјетања, код неких се користи коријен или плод, а код неких и надземни дио и коријен. Чак је за бербу неких врста љекобиља битан и период у току дана. Овакви дарови природе се јако мало користе. Потребна је већа комерцијализација и већи број откупних станица. Такође на овом простору у новије вријеме има индиција и за стварање плантажа за узгој љекобиља. Љекобиље кроз своју економску компоненту носи и низ других битних одредница које за потенцијалне љубитеље природе могу бити врло битне. Наиме, становиштву које има потребу за рекреацијом у природи као додатни мотив може послужити сакупљање љекобиља, тако да уз остале природне мотиве, овај вид рекреације има пуну туристичко-рекреативну компоненту. За овакве прилике се често организују сезонске бербе и откуп љекобиља, у оквиру чега се организују дружења планинара, еколога и других љубитеља природе.

Стање животне средине

Животна средина је под сталним антропогеним утицајима који је мијењају и све више нарушавају. Деградација животне средине је врло присутна на глобалном свјетском нивоу, па је самим тим и животна средина микрорегија угрожена. Иако се много прича и пише о заштити и очувању човјекове средине, по правилу ту се не поклања довољно пажње и не у право вријеме. Дакле, заштитне мјере се покрећу већ када је природа загађена и када су угрожене основне људске потребе за нормалним живљењем. У општини Власеница након 90-тих година прошлог вијека, почиње непланска експлоатација шуме, што у првом реду нарушава изворишта и водозаштитне зоне, изазива појачану ерозију и умањује естетски дојам. Такође, неуређена сметљишта и отпадне воде у градској и приградској зони нарушавају изглед токова и њихове еко-системе.

Туризам у свом развоју подразумијева очувану и хуману животну средину, стога је неопходно отклонити проблеме деградације животне средине да би се могло утицати на очување еко-система, а самим тим и производња здраве хране, љекобиља и очување чистог ваздуха. Човјек је данас везан за такве средине у којима је стална бука, физички и психички замор.

Због тога се јавља потреба за еколошки чистим срединама, без буке, са чистим ваздухом и здравом храном.

Слика 8. Ерозија у зони букових шума

Од потенцијално већих загађивача на подручју општине Власеница би се могла издвојити фабрика АЛПРО.

У овој фабрици се врши прерада сировог алуминијума. У свом производном процесу АЛПРО користи и многе друге сировине које су неопходне да би се добио квалитет производа. Неке од ових сировина су потенцијални загађивачи животне средине. Натријум хидроксид, сумпорна и азотна киселина се користе у великим количинама. Како би спрјечили негативни утицај ових хемикалија на животну средину, у фабрици је изграђено постројење за пречишћавање отпадних вода. Чак и у случају хаварија постоје рјешења заштите да отровне хемикалије не доспију у водотоке. У поступку пречишћавања отпадних вода хемикалије се неутралишу, филтрирањем и таложењем. Фабрика је опремљена потребном мјерно-регулационом опремом. Хемијска лабораторија између осталог служи и за редовно контролисање отпадних вода. Такође, фабрика, подлијеже и контроли овлашћених републичких института. Да је АЛПРО фабрика која свој производни процес води у складу са савременим производним принципима и по задовољавајућим нормама о заштити животне средине, говоре подаци да фабрика посједује сертификат ISO 9001 за квалитет својих производа и сертификат ISO 14000 посвећен заштити животне средине.

Да ова фабрика може послужити као позитиван примјер заштите животне средине у индустријској производњи, иде у прилог и чињеница да се у потоку у који се слијевају отпадне воде из фабрике могу пецати пастрмке. Као врло интересантан детаљ за очување животне средине издвајамо дијелове писма поглавице индијанског племена Сеатлеа, упућено Абрахаму Линколну 1854. године:

“... Како се може продати или купит небо и топлина земље? Такво нешто нам је сасвим страном. Ми нисмо власници свјежег ваздуха и бистре воде. Па како их можемо продати? Сваки је дјелић ове земље свет моме народу, свака блистава борова игла, свако зрно пијеска на ријечном спруду, свака маглица у тами шуме-свете су у мислима и животу мога народа.

Сокови у дрвећу прожети су сјећањима на црвеног човјека Кад мртви бледолики оду у шетњу, међу звијезде, заборављају земљу која им је дала живот Наши мртви никада не заборављају предивну земљу која им је живот дала....

Размотримо ту понуду да купите нашу земљу, али то неће бити лако, ова земља нам је света, ова блистава вода што тече брзацима и рекама наших предака. Ако вам продамо земљу морате знати да је ова вода света. Морате рећи својој дјеци да је света, да сваки одраз у бистрој води језера крије догађај и успомену на живот мога народа. Жубор воде глас је оца мога оца...

Продалимо вам ову земљу, морате се сјетити и учити своју дјецу да су ријеке ваша и наша браћа. Зато ријекама морате пружити доброту какву бисте брату пружили...

Продамо ли вам земљу, морате се сјетити да нам је ваздух драгоцијен, да ваздух дијели свој дух са свим животом који одражава. Вјетар што је моме деду дао први дах прихватиће и његов посљедњи издах. Ако вам продамо земљу, морате је чувати као светињу, као мјесто на којем ће и бијели човјек моћи удахнути вјетар натопљен мирисима пољског цвијећа...

Што је човјек без животиња? Кад би животиње нестале, човјек би умро од велике усамљености. Што год задеси животиње, убрзо снаћи ће и човјека. Све је у свјету повезано... Мораћете учити своју дјецу оно чему ми учимо нашу – да нам је земља мати. Шта снађе земљу, снађе и њену дјецу. Земља не припада човјеку, човјек припада земљи. То добро знамо.

Све је у међусобној вези. Као што је породица крвљу сједињена . Све је повезано. Није човјек ткаоница живота, он је само влакно у њој. Што учини са ткаоницом чини и са собом“³⁾.

З а к љ у ч а к

Разноликост туристичких потенцијала је значајан позитиван предуслов за развој туристичке привреде на подручју општине Власеница. Туристички потенцијали овог геопростора би могли да заузму веома битно мјесто у стратегији туристичког развоја Републике Српске. Свјетска туристичка кретања представљају основу туристичких кретања из којих је неопходно црпити искуства. У модерној туристичкој привреди се све више иде интернационализацији економије, а посебно политике развоја туризма.

Такође, врло битно питање је и развој пропагандно – информативне дјелатности и статистичких анализа. Да би се туристички потенцијали

³⁾ Штепић, С.(2003): Географија туризма, Народна библиотека Србије, Београд (стр.37)

учинили доступним домаћим и страним гостима, потребно је у оквиру промотивне и пропагандне дјелатности наступати много темељитије са презентацијама на туристичким берзама у Републици Српској, Федерацији БиХ и иностранству. Могло би се закључити да је неопходна повезаност туристичких потенцијала у виду комплексности геосистема и њихове цјеловитости у различитим појавама (природи, људском друштву и привреди).

Да би се туристички потенцијали потпуније и брже активирали, неопходно је јасно дефинисати оквирне смјернице за њихову валоризацију, које се првенствено огледају у сљедећем:

- обнављање и изградња смјештајних капацитета,
- прилагођавање туристичке инфраструктуре савременим стандардима и захтјевима тржишта,
- категоризација смјештајних структура од стране овлашћених институција,
- побољшање и усавршавање кадровског потенцијала,
- научна валоризација простора и израда дугорочних студија о могућностима укупног туристичког развоја,
- јачање пропагандне и информативне дјелатности,
- јачање развоја зимско-планинског туризма који на овом простору има реалне шансе за остваривљење значајнијег удјела у укупном економском развоју,
- побољшање саобраћајне инфраструктуре,
- еколошка стратегија очувања животне средине.

Литература и извори

1. Група аутора: **Стратегија развоја туризма Републике Српске**, Економски институт Бања Лука, 1999.
2. Ђурић, А., **Ловни туризам у Републици Српској**, Бели анђео, Шабац, 2003.
3. Зборник радова: **Клима Републике Српске**, Географско друштво Републике Српске, Бањалука, 1995
4. Јовичић, Ж., **Основи туризмологије**, Научна књига, Београд,
5. Јовичић, Ж., **Феноменологија туризма**, Научна књига, Београд, 1998.
6. Лакушић, Р., **Планинске биљке**, „Свјетлост“, Сарајево, 1982.
7. Лакушић, Р. и Мишић Љ., **Ливадско биље**, „Свјетлост“, Сарајево, 1990.
8. Миљановић, Д., **Животна средина и регионални развој**, Гласник географског друштва Републике Српске, Бањалука, 2001.
9. Ристановић, С., **Ријека Дрина и Подриње**, НА „ВУКАНС“ Београд, 2000.
10. Челиковић, Д., **Игриште на Јавор планини**, Туристичко удружење – Власеница, 1989.
11. Штепић, С., **Географија туризма**, Народна библиотека Србије, Београд, 2003.
12. Документација и материјали фабрике Алпро из Власенице за период 1995-2005.

13. **Комплекс „Језеро“: Регулациони план СИЗ за стамбено-комуналну дјелатност, Власеница, 1984.**

14. **Ловна основа ловишта “Бирач“ од 2001 до 2011.године. Ловачко удружење „Бирач“, Власеница, 2000.**

15. **Социо-економска анализа стања општине Власеница, Комисија за планирање развоја општине, Власеница, 2002.**

16. **Шумско-привредна основа за Власеничко-Зворничко шумско-привредно подручје, ЈПШ „Српске шуме“ РС Истраживачко развојни и пројектни центар Бања Лука 2 000.г.**

17. **Топографска карта 1: 50 000, Зворник 1. Војногеографски институт, 1982.**

18. **Економско-географске одлике општине Власеница са посебним освртом на развој туризма, (магистарски рад), Природно-математички факултет, одејек за географију, Бањалука 2006.**

THE OPPORTUNITIES FOR DEVELOPMENT OF SIGHTSEEING AND RECREATIVE TOURISM OF COMMUNITY OF VLASENICA

Summary

On the very determination of economic-geographic merits of this geo-regions, analyses and complementarity of natural and social factors, a good basis for valorization of touristic potentials is aquired. The variety of touristic potentials is an important positive prerequisite for development of touristic economy.

The great touristic potentials of this geo-region could a very important position in touristic offerings of Republic of Srpska, and in hat way influence the development of economy. The world's touristic movements represent the basis of touristic movements out of which the experience should be taken. The internationalization of economy is more and more present in the modern touristic economy, especially in the policy of the development of tourism. There is, also, a very important issue of the development of advertising and informing matter, as well as of the statistic analisys. In order to make touristic potential available to all domestic and foreign visitors, the promotive and advertising matter should act more radically with its presentations at touristic stockexchanges in Republic of Srpska, Federation of Bosnia and Herzegovina and abroad. It could be concluded that the the relevancy of touristic potentials in a form of the complexity of geo-system and its integrity in different phenomenon(nature, human society and economy) is needed.

For fully and faster activation of touristic potentials based on sightseeing and recreative tourism, it is necessary to establish outlined steps and directions for its valorization. They are, at first place, viewed in:

-reconstruction and building of accomodative infra-structures,

- assimilation of accomodative infra-structures by modern standards and market demand,
- ranking of accomodative structures by the authorised institutions,
- improving and refining of staff ,
- scientific valorisation of areas and making of long-term researches about possibilities of valorization of sightseeing and recreative tourism,
- improving of advertising and informative matter,
- improving of the development winter ski-tourism, which, in this region has the real chances for accomplishing of an important share in the whole economic development,
- improving of traffic infra-structure,
- strategy of ecologic maintance of life environment.